

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cât mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *principis* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări:

a) *ș* final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistând nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu *ъ* (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) *ș* final după vocală, întâlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u*: *десацѣш* (de sași).

c) *ю* final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (*мѣкѣсѣлю* = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-lor* (*жѣдѣкѣторю* = judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (*чирю* = ceriu) sau în vocală (*гряю* = graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) *к* în poziție *c* (*чѣре* = cêre) și în poziție *i* (*егѣптѣни* = eghiptêni) a fost transcris prin *đ*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ca*. Tot prin *đ* a fost transcris uneori și *к* (*мѣстѣре* = muiere), datorită frecvențelor alternante cu *ж*; în restul cazurilor, *к* a fost transcris prin *ia* (*тѣлат* = tăiat, *деспѣт* = despuțat) sau *ea* (*неам* = neam, ne-am, *дѣмница* = dîmineața) (pentru detalii, vezi ST.L. FAC., p. 49–51. S.L., p. 49–51).

e) *ж* în poziție *-c*, *-i* (*жѣгѣре*, *кѣтрѣле*) a fost transcris tot prin *đ* (junghere, vêtrilele). În celelalte cazuri, *ж* a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu *ж* în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *c*, *i* (*непрѣдѣнѣл* = nepriiatinul, *воарѣн* = boiarii). În poziție finală, *ж* a fost transcris în câteva cazuri prin *-d*, din considerente de morfologie istorică (*апрѣлѣ* = apropiđ, *жѣгѣлѣ* = junghidđ).

f) Deși valoarea dominantă a lui *ъ* este aceea de *đ*, iar a lui *ж*, aceea de *l*, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (*мѣнтѣн/мѣнтѣнѣ* = mîntui; *гѣрѣлѣ* = girilă; *кѣрѣрѣлѣ* = sărările etc.), inclusiv celei dialectale (*мѣнѣ* = mînie, *пѣнѣ* = păine, *пѣнѣ* = răpă, *рѣдѣлѣ* = rădica, *рѣнѣлѣ* = rănicii).

g) Frecvența alternanță a consoanelor *-ș* / *-și*, *-f* / *-fi* (*сору/соруш* = sorș / sorși, *грѣнѣ/грѣнѣнѣ* = grăiț / grăiți, *сѣсѣш/сѣсѣшнѣ* = scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) *ч* final suprascris a fost transcris uneori prin *-ce*, în spiritul textului (*нѣч* = nice, *кѣч* = căce).

i) *ѣ* și *ѵ* au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine: *егѣптѣни* (eghiptêni), *чѣр* (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd *ъ* are valoare de *i*, el a fost notat ca *i*: *ѣпѣнѣ* = împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i*: *мѣнѣлѣ* = mînie, *лѣ* = lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redată întocmai (*чѣдѣлѣ* = cetaate, *сѣамѣ* = saamă, *дрѣдѣлѣ* = dreptaate, *пѣнѣ* = Anna, *прѣрѣн* = Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale:

1) *ѣ* la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* (*ѣа ешнѣ* = va ieși, *ѣе* = voce, *ѣоѣе* = ploaie), fie prin *e* (*ѣл* = el, *ѣра* = era, *ѣшнѣ* = ești, *мѣе* = mic, *ѣнѣ* = ei, *сѣрѣнѣ* = scrie).

2) *ѣ* inițial a fost transcris prin *ia* (*ѣстѣ* = iaste, *сѣлѣнѣ* = să iai), dar și prin *ea* (*прѣ ѣ* = pre ea); aceeași iteră precedată de *к* a fost redată prin *ea* (*ѣчѣлѣ* = acêea).

3) Potrivit aceluiași norme, *к* final a fost transpus prin *ia* în *ѣчѣлѣ* (aceștia).

4) *ѣ* urmat de *н* a fost transcris *l* sau *in* (*ѣнѣлѣ* = înălțime, *ѣноѣшнѣ* = înnoiște), iar înaintea labialelor *p* și *b*, *im* (*ѣпѣрѣт*); urmat de *н*, *ѣ* a fost redat însă și în acest caz prin *l* (*ѣнѣрѣт* = înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (*бѣнѣкѣѣжѣнѣлѣѣѣ* = binecuvînta-voiu, *ѣнѣдѣлѣнѣлѣ* = untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință, aveau o flexiune proprie (*ѣнѣлѣнѣ дѣ ѣлѣнѣ* = untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (ѣѣ=se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborite în rând suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat:

ШН сѣтсрарѣ = și s<ă> săturară; ШН спѣмжнтѣсѣ = și să s<e> spămintêze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală (i) după consoanele m, ѣ și љ, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), bgloslovi, blgslvi (blagoslovi), blestema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmzheu — Dmzâu (Dumnezeu—Dumnezâu), imprat (impărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv); mrte (moarte), mrtul (mortul) sfți (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de

tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de ѡдрѣ (greșit), карѣ=cară; în loc de ѡрелѣ=cerelui, ѡрелѣ=ceriului; în loc de нестрѣ копелѣ=peste copsele, прѣстрѣ копелѣ=preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfirșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru colțane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă, la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redată prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei* moderne, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([]).